

ADINA MATROZI MARIN

**PERSPECTIVE ACTUALE
ASUPRA LIMBAJELOR DE
SPECIALITATE**

**EDITURA UNIVERSITARIA
Craiova, 2013**

Referenți științifici:
Prof.univ.dr. Ștefan Găitănanu
Conf.univ.dr. Bianca Dabu

Copyright © 2013 Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MATROZI MARIN, ADINA

Perspective actuale asupra limbajelor de specialitate
/ Adina Matrozi Marin. - Craiova : Universitaria, 2013
Bibliogr.
ISBN 978-606-14-0721-7

81

Apărut: 2013
TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA
Str. Brestei, nr. 156A, Craiova, Dolj, România
Tel.: +40 251 598054
Tipărit în România

I. LIMBAJE DE SPECIALITATE

1.1 Definiție

Limbajele de specialitate sunt sisteme semiotice complexe, semi-autonome, bazate pe și derivând din limbajul general, a căror utilizare presupune o educație specializată, dar care nu este implică doar comunicarea dintre specialiștii din același domeniu sau din domenii foarte apropiate¹ (cf. Sager et al., 1980, apud Cabré, 1999, p. 64), deoarece acesta este numai unul dintre nivelurile superioare în care poate fi folosit un limbaj de specialitate. Limbajul de specialitate este un limbaj care servește unor funcții specifice, destinat de asemenea inițierii și instruirii, pregătirii și dezvoltării la un nivel nu atât de înalt de abstractizare și specializare (cf. Picht and Draskau, 1985).

Janković (2011, p. 72) prezintă câteva întrebări practice privind definirea limbajelor de specialitate drept “o abordare”. Dacă limba/ limbajul reprezintă o facultate mentală (definiție derivată din lingvistica cognitivă) sau un sistem de comunicare (așa cum este definită de

¹ [...] semi-autonomous, complex semiotic systems, based on and derived from general language; their use presupposes special education and is not restricted only to communication among specialists in the same or closely related fields.”

sociolingvistică) sau un sistem formal de semne guvernate de reguli gramaticale (prin definiția structuralistă a lui Ferdinand de Saussure), nu ar trebui acceptate toate aspectele complexe a ceea ce numim “limbaj”, în loc să punctăm unele aspecte ale sale și să le acordăm prea puțină importanță altora?

Cele mai importante diferențe în cazul limbajelor de specialitate se regăsesc la nivel lexical, în terminologia specifică. Terminologiile prezintă grade diferite de specializare, în funcție de domeniu și nivelul de abstractizare.

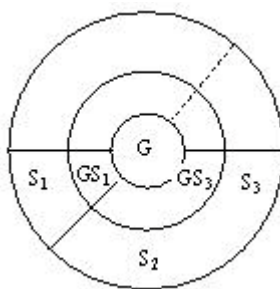
Specialiștii aduc în discuție faptul că lingvistica descriptivă respinge termenii de limbaj tehnic și științific, considerați a fi neadecvați. Aceștia argumentează că ar trebui mai degrabă să discutăm despre tipuri de vocabular, pronunție, morfologie și sintaxă, care sunt toate părți ale limbajului comun (cf. Quemada, 1978, apud Cabré, 1999, p. 62), deoarece acestea sunt nivelurile în care apar relațiile funcționale.

1.2 Relația dintre limbajul comun și limbajul de specialitate

Făcând o paralelă între un text aparținând limbajului general și un text de specialitate, Cabré (1999, pp. 71-73) identifică trei grupuri de lexeme: 1. itemi lexicali aparținând

limbajului general; 2. itemi lexicali speciali, aparținând unei zone de graniță între limbajul general și limbajele de specialitate și 3. itemi lexicali specifici textelor specializate.

Bălănescu preia și prezintă următorul grafic propus de K. Baldinger (1970, p. 126, apud Bălănescu, 2003) care ilustrează relația dintre terminologia specifică și vocabularul (G = partea din limba specială care trece în cea generală; S = limba specială):

Astfel, vocabularul este structurat în trei categorii:

- a) vocabular cu termeni obligatorii pentru orice variantă a limbii, cuvinte cu cea mai mare frecvență, sfera general-activă, lexic fundamental;
- b) vocabular caracteristic nivelului mediu de cultură. Este reprezentat de limba literară curentă (din care excludem limbajul poetic);
- c) vocabularul specific științelor tehnicii, distinct atât de cel din A, cât și de cel din B.

Urmărind aceeași problemă a relației dintre limbajul comun și limbajele de specialitate, M. Pitar afirmă că:

„Lexicul comun este format din totalitatea cuvintelor și îmbinărilor care se folosesc în mod curent, în timp ce lexicul specializat este format din cuvinte ce sunt legate de o activitate specifică, de un domeniu științifico-profesional și este folosit de un grup de vorbitori în cadrul unui domeniu al existenței sociale, profesionale, culturale.” (Pitar, 2009, p. 31)

În structura vocabularului unui limbaj de specialitate există, în afara segmentelor specifice, un nucleu de cuvinte comun cu cel al limbajului uzual: „În zona comună dintre cele două registre există o migrație permanentă de cuvinte. Pe de o parte, cuvinte din limbajul comun se specializează într-un anumit domeniu, pe de altă parte, cuvinte din domeniile specializate sunt din ce în ce mai mult preluate de limbajul comun.” (Pitar, *op. cit.*, p. 32)

Ideea este susținută și de Borchin și Borchin² (pp. 1, 2), care, după caracterizarea celor două tipuri de limbaj drept varietăți stilistice funcționale, menționează că, în zilele noastre aproape orice vorbitor utilizează pe lângă limbajul comun, cel puțin un limbaj de specialitate, a cărui asimilare

² <http://culturasicomunicare.com/pdf/2011/Borchin%20Mirela.pdf>

este facilitată de existența unui “segment comun ambelor limbaje, reprezentat de fonetică, de structuri gramaticale și discursive identice: preponderența modului indicativ, a timpului prezent, a propozițiilor principale, a frazelor scurte, a conjuncțiilor copulative, a conectorilor narativi (*apoi, mai apoi, înainte de*) și argumentativi (*că, pentru că, deoarece* etc.)

Autorii (pp. 6, 7) oferă exemple în acest sens:

- cuvinte care au migrat din limbajul comun în cel de specialitate: *nod de rețea, undă electromagnetică, scară de temperature, cap de acuzare, virus* etc.;

- termeni care au trecut din limbajul de specialitate în limbajul comun, devenind cuvinte uzuale în limba actuală: *amplitudine, subiect, antidote, puseu, frână, pivot* etc.;

- expresii care au fost preluate din limbajele de specialitate (ale unor categorii socio-profesionale) și sunt acum folosite în limbajul comun: *a ajunge la un numitor comun, a fi sub presiune, a transmite ștacheta, a avea randament, a trage cortina peste ceva* etc.

Beaugrande notează că limbajul general și limbajele de specialitate au resurse comune, dar cele din urmă tind să

aibă în componență o serie mai mare de elemente folosite la nivel internațional.³ (1987, apud Cabré, 1999, p. 70).

1.3 Aspecte lingvistice în studiul limbajelor de specialitate

Robert Day (1992) dezbătea problema diferenței dintre textele literare, de creație și cele științifice, atragând atenția asupra faptului că primele implică, printre altele, sentimente, emoții și opinii personale, un limbaj complex, de o frumusețe extraordinară, în care predomină figurile stilistice, pe când cele din urmă înregistrează rezultatele unor investigații științifice, cuvinte cu sensuri specifice, organizate în construcții clare și concise.⁴

Aceste diferențe sunt sintetizate, aducându-se în atenție cuvintele romancierului John Fowles, conform căruia, cele două tipuri de scrieri, literare și științifice, sunt

³ “LSPs tend to share much of their resources not merely with LGPs, but also often have cognate resources. LSP thus tend to be more “international”, or indeed “universal” than does LGP”

⁴ “However, there is a world of difference between creative writing and scientific writing. The one deals primarily with feeling, emotion, opinion, and persuasion. The other emphasizes the dispassionate, factual recording of the results of scientific investigations. The one uses language of extraordinary beauty and complexity, with fascinating metaphors and figures of speech; scientific writing uses (or should use) prosaic words of certain meaning, organized simply into precise phrases, clauses, sentences and paragraphs.” p. 2)

diferențiate prin prezența sau absența misterului, vital pentru primul tip și letal pentru cel de-al doilea.⁵

Autorul unei lucrări științifice trebuie să plece mereu de la principiul potrivit căruia scopul unei astfel de lucrări este acela de a facilita comunicarea. Day nota ca principiile scrierilor științifice derivă din scopurile cărora le servește acest tip de scriere: 1. de a înregistra - funcția de arhivare a revistelor de cercetare; 2. de a informa comunitatea științifică și 3. de a educa următoarea generație de cercetători.

O lucrare este cu atât mai bine scrisă cu cât cuvintele sunt folosite mai economic, cu cât este mai inteligibilă și mai bine organizată. Prima dintre funcții este considerată extrem de importantă, datorită diferitelor categorii de cititori care pot consulta o astfel de revistă. De aceea, se recomandă evitarea jargonului și a abrevierilor neexplicate.⁶

Robert Day (*ibidem*) atrăgea atenția asupra diferenței dintre "scientific writing" și "science writing". Deși subiectul ambelor este știința, trebuie reținut că "scientific writing" se

⁵ "For what good science tries to eliminate, good art seeks to provoke - mystery, which is lethal to the one, and vital to the other." (*ibid.*)

⁶ „I would guess that a great many of the really bad (incomprehensible) papers that appear in our journals are bad because the authors ignored the archival and student audiences for their papers and wrote in the arcane shorthand of laboratory jargon. Moreover, scientists sometimes go out of their way to flaunt this jargon, and they (only the worst of them, fortunately) often combine their jargon with an incredibly verbose style of writing that leads to real confusion.” (Day, 1992, p. 3)

referă la scrierile oamenilor de știință, destinate unui public alcătuit tot din oameni de știință, în timp ce "science writing" înglobează acele scrieri (ale căror autori pot fi sau oameni de știință sau jurnaliști) destinate nespecialiștilor (sau oamenilor de știință care doresc să se informeze în alte domenii decât cel în care sunt specializați).

După cel de al Doilea Război Mondial s-au intensificat cercetările în ceea ce privește conceptual de "registru", având drept scop identificarea trăsăturilor morfosintactice, lexicale și stilistice, caracteristice discursului specializat. Aceste studii au reprezentat o parte componentă a unei abordări mai largi privind varietățile de limbaj.

S-a produs astfel tranziția de la o viziune asupra limbajului în care contextul nu reprezenta un element definitoriu, la cea în care acesta este perceput ca un mijloc de comunicare extreme de flexibil, utilizat în situații extreme de variate. Această nouă viziune a contribuit la plasarea discursului specializat în cadrul varietăților situational-contextuale. Cercetătorii au încercat astfel să izoleze trăsăturile distincte ale fiecărei varietăți situaționale.

Analiza registrului a condus de asemenea la schimbarea perspectivei în studiul limbajelor și discursului specializat, de la abordarea statistică și cantitativă, la o analiză în principal calitativă, prin care se încearcă identificarea particularităților textelor specializate, nu numai din punct de vedere microlingvistic, ci și al discursului în

care sunt integrate. O serie de cercetători a încercat să grupeze factorii contextuali capabili să identifice parametrii care disting diferitele genuri în cadrul unui limbaj de specialitate⁷ (Gotti, 2008, p. 20).

1.3.1 Aspecte lexicale

Baker (1988, p. 92, apud Dudley Evans și St. John, 2007, p. 82) clasifică vocabularul în șase categorii:

- a. elemente care exprimă noțiuni generale tuturor disciplinelor specializate;
- b. elemente aparținând nivelului general al limbii care au un sens specializat în una sau mai multe discipline;
- c. elemente specializate care au sensuri diferite în diferite discipline;
- d. elemente aparținând nivelului general care au sensuri strict specializate în diferite discipline;
- e. elemente aparținând nivelului general care sunt folosite pentru a descrie sau a comenta asupra proceselor și funcțiilor tehnice, fiind preferate altor elemente cu același sens (ex. *to occur* în loc de *to happen*);
- f. elemente utilizate pentru a semnală intenția autorului sau evaluarea materialului prezentat.

⁷ [...] many scholars have tried to group together the contextual factors capable of identifying the parameters which distinguish different genres within a specialized language.

Delimitarea acestor categorii nu este foarte clară și, în urma analizei, ar trebui să avem în vedere două mari categorii: 1. vocabularul utilizat în limba generală/ comună care are o frecvență mai mare de utilizare în domeniul științific și tehnic, aceasta fiind categoria denumită în practica predării ESP "semi-technical" sau "core business vocabulary" (vocabular semi-tehnic sau subtehnic) și 2. vocabularul care prezintă sensuri specializate și cu aplicabilitate restrânsă, doar în cadrul anumitor discipline și care, pe de altă parte, poate varia ca sens într-o serie de discipline.

Ex.: Vocabular general cu frecvență ridicată într-un anumit domeniu/ disciplină - academic (*factor, method, occur*, etc.); turism (*agree, confirm* or collocations such as: *make a booking, launch a campaign*)

Elemente de vocabular aparținând nivelului general al limbii, cu sens specific în anumite discipline: *force, acceleration* în fizică, *bug* în informatică; *stress* în mecanică și inginerie.

Cowan (1974) și Nation (2001, apud Menon și Mukundan, 2010, p. 243) au alcătuit o categorizare a lexicului folosit în domeniul științelor, propunând categorii sau grade de tehnicitate similare:

a. cuvinte cu grad de tehnicitate ridicat, care apar extrem de rar în afara domeniului specific (ex. *epitelial/ epithelial*;